

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧНИ ОСНОВИ НА ПОНЯТИЕТО
“КАЧЕСТВО НА ЖИВОТ” И РАЗВИТИЕТО МУ КАТО ИКОНОМИЧЕСКА
И СОЦИАЛНА КАТЕГОРИЯ**

д-р Цветелина Цанова, cvetelinacanova@gmail.com

Резюме: В статията се очертава и изследва понятието качеството на живот, както и сходните му по същност – жизнен стандарт (жизнено равнище), благосъстояние, субективно благосъстояние, благополучие, удовлетворение, щастие, доверие, свобода, човешки права. Интерпретират се понятията, имащи отношение с обекта на изследване и се извежда дефиниция за качеството на живот като основна роля в живота на индивидите.

Ключови думи: качество на живот, благосъстояние, благополучие, жизнен стандарт, човешки права, доверие

JEL: D11, I100, I13

**THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASIS OF THE CONCEPT
"QUALITY OF LIFE" AND ITS DEVELOPMENT AS AN ECONOMIC AND
SOCIAL CATEGORY**

Tsvetelina Tsanova, PhD, cvetelinacanova@gmail.com

Abstract: The article outlines and explores the concept of quality of life, as well as its similar essence - standard of living, well-being, subjective well-being, well-being, satisfaction, happiness, trust, freedom, and human rights. The concepts related to the object of research are interpreted, and a definition of quality of life as a major role in the lives of individuals.

Key words: quality of life, well - being, standard of living, human rights, trust

JEL: D11, I100, I13

Въведение

Качеството на живот е многомерно и широкообхватно понятие, използвано за оценяване благополучието на хората. Причината за интереса към изследваната област е осъзнатата необходимост и непрекъснат стремеж към подобряване условията и начина на живот на населението. Настоящата разработка анализира и систематизира теоретичните подходи на изследваното понятие и развитието му като икономическа категория, както и на близките му по същност и идеология. В информирания и интелигентен свят, в който живеем, мненията на учените по отношение възприемането на понятието „качество на живот“ не съвпадат. Наблюдава се също и богат терминологичен запас в чуждоезичната литература и оскъден такъв на национално ниво, което също се явява като предизвикателство по отношение на изследваната проблематика. .

Посочените налагат необходимостта от анализ на сходните понятия на качеството на живот, както и извеждане на авторова дефиниция на база детайлно проследената информация от научноизследователски разработки относно обобщаващия термин „качество на живот“, което се явява като **основна цел** на разработката.

При формиране и извеждане на терминология свързана с качеството на живот, се очертават няколко основни проблема, които се приемат като **основни задачи** в настоящата публикация.

1. Да се открият, анализират и обособят разнородните мнения на изследователите относно същността на понятието „качество на живот“; които затрудняват конкретната дефиниция, но и обогатяват понятието в неговата същност.
2. Да се посочат и анализират сходните понятия, които формират и допълват същността на понятието „качество на живот“.
3. На база на направения анализ на понятието и сходните му по същност да се изведе собствена дефиниция за качеството на живот, която да обхване авторовото разбиране за развитието му като икономическа и социална категория.

1. Анализ на теоретичната постановка на качеството на живот спрямо разнородните мнения на изследователите

В литературата съществуват различни възгледи относно това какво представлява качеството на живот. Едни автори акцентират върху икономическата или социалната страна, други - върху материалните и нематериалните му компоненти, трети - върху обективните и субективните му аспекти.

Специалисти във финансовото издание „Форбс“ обръщат внимание върху факта, че: ”Анализ на научни статии в областта през последните години показва, че няма точни и ясни дефиниции на качеството на живот.” (Barccacia, Esposito, Matarese, Bertolaso, & De Marinis, 2013). Чрез подбор от проучванията на различни изследователи авторите на статията извеждат следните елементи, формиращи понятието „качество на живот“:

- удовлетвореност от живота;
- фактори, към които се включват: физическото здраве, психологическото състояние, степента на независимост, семейството, образованието, богатството, религиозните вярвания, чувството на оптимизъм, местните услуги и транспорт, заетостта, социалните отношения, жилищата и околната среда;
- културни перспективи, ценности, лични очаквания и цели на това, което искаме от живота;
- физическо, психическо и социално благополучие.

От казаното се налага изводът, че субективното усещане е в основата на същността на понятието „качество на живот“. Според нас субективният аспект е важен компонент при дефинирането, но той не изчерпва напълно съдържанието на понятието. Освен субективните характеристики, качеството на живот се свързва и с редица обективни обстоятелства, които не бива да бъдат пренебрегвани при извеждането на неговата същност. Считаме за необходимо да се прилага подход, който да съчетае субективните и обективните компоненти, за да се създаде по-пълна, по-ясна и точна представа за условията на живот и отношението на хората към тях.

Близко до това виждане е и определението, формулирано в публикация на „Интернационалната общност на изследванията за качество на живот“, според която качеството на живот се състои от обективна и субективна част, които обединяват следните елементи: материална задоволеност, здраве, производителност, безопасност, общност и емоционално благополучие. Обективните области включват съответните елементи от благополучието, а субективните области се отнасят до удовлетворението, което дава представа за индивидуалното усещане. (Quality of life definition and terminology, 1998)

Световната здравна организация (СЗО) определя „качеството на живот като начин на възприемане на живота на индивидите, чрез поставените от тях цели, очаквания, стандарти и тревоги. Качеството на живот е концепция от комплексни фактори: физическо здраве, психологическо състояние, ниво на независимост, социални взаимоотношения и тяхната връзка с характерните особености на околната среда. (СЗО, 1993) СЗО логично акцентира върху здравето и социалните характеристики на живота на хората. Според нас слабост на тази дефиниция е недостатъчното внимание към икономическите условия, които създават основата за постигането на по-добро качество на живот.

Определението на Световната банка е насочено главно към възможностите за измерване, но същевременно то дава представа и за неговата същност: „Качеството на живот е трудно измеримо както за дадено лице, така и за цяла нация, тъй като в допълнение към материалното благосъстояние се включват нематериални компоненти, като: качеството на околната среда, националната сигурност, личната сигурност, политическите и икономическите свободи” (Балканска & Друмева, 2005). Този поглед върху същността на концепцията разкрива други характеристики, свързани с формата на проявление на основните компоненти. Без да се пренебрегва подобна гледна точка, може да се каже, че тя не разкрива същността на качеството на живот в пълния му смисъл. Непълнотата на определението се изразява в липсата на основни показатели, формиращи социалната и икономическата страна, например удовлетворение от семейния живот или ниво на заетост. А това че

нематериалните елементи правят качество на живот трудно измеримо, само потвърждава факта, че става въпрос за едно сложно, недостатъчно познато и ненапълно изследвано понятие.

Най-лаконично качеството на живот се разглежда като *”теоретична концепция, акцентираща върху условията за съществуване на личността: социално-икономически, политически, психологически, екологични и др.* (Балканска & Друмева, 2005) Посоченото определение изразява широкия обхват на понятието, но пък не се ангажира с посочване на конкретни характеристики и дава само най-обща представа за съдържанието на понятието „качество на живот“.

Както става ясно, качеството на живот има изключително широко дефинитивно поле, което провокира свободното тълкуване на неговата същност от различните автори.

2. Обособяване и анализиране на сходните понятия свързани със същността на качеството на живот

Изследователската работа, свързана с извеждането на дефиниция, се затруднява и от факта, че съществуват много сходни понятия. Сред тях са: **жизнен стандарт (жизнено равнище), благосъстояние, субективно благосъстояние, благополучие, удовлетворение, щастие**. Някои изследователи разглеждат и други близки понятия, като: **доверие, свобода, човешки права** (Уикипедия, 2021). Най-общо считаме, че посочените понятия могат да се разделят на две групи. При жизнения стандарт и благосъстоянието акцентът е предимно върху обективните характеристики на живота, докато останалите понятия са фокусирани главно върху субективните възприятия и оценки на хората за живота¹.

Жизненият стандарт се определя като равнище на живот, който индивидите или обществото са постигнали или се стремят да достигнат. В тесен смисъл понятието изразява равнището на потребление на стоки и услуги, а в широк се включва и начинът на живот. Терминът „жизнено равнище“, използван в България, се дефинира като степен на задоволяване на материалните потребности на хората и обществото. (Балканска & Друмева, 2005, стр. 232)

Редица изследователи (Тилкиджиев, Средна класа и социална стратификация, 2002) (Veenhoven, The four quality of life ordering concepts and measures of the good life, 2000) използват жизнения стандарт, като синоним на достигнатата материална обезпеченост. От тази гледна точка може да се твърди, че жизненият стандарт е основа на някои от показателите, измерващи качеството на живот (БВП на човек от населението, равнище на доходите). В определени изследвания за качеството на живот, жизненият стандарт се ползва и като самостоятелен показател, чрез който се измерва удовлетворението от доходите и доколко индивидите могат да се справят с наличните им средства.

По-конкретно в основата на качеството на живот е размерът на доходите на домакинствата, респ. възможността да закупуват необходимите стоки и услуги, а оттам – степента на задоволяване на потребностите. Поради тази причина доходът се приема като един от базовите елементи на качеството на живот. В този смисъл може

---

¹ В контекста на настоящата проблематика посочените понятия не се анализират като самостоятелни такива, а се използват техните основни характеристики като основа за изясняване същността на качеството на живот.

да се каже, че *жизненият стандарт* отразява икономическата страна на качеството на живот и обективните условия, свързани с формирането и получаването на доходи в различните сфери на стопанството.

Друг сходен термин, е **благосъстоянието**. За него също няма еднозначно определение. Подобно на жизнения стандарт, при дефинирането на благосъстоянието се акцентира върху достигнатата задоволеност на обществените потребности и се измерва чрез подходящи индекси.

Индексът „Мярка за икономическо благосъстояние” (Measure of Economic Welfare – MEW) е разработен в резултат на протестите срещу неефективността на БВП в края на 60-те години от Нордхауз и Тобин (Nordhaus & Tobin, 1972). Индексът включва показатели като потребление, инвестиции и държавни разходи, за които се смята, че допринасят за благосъстоянието и се изключват такива, които го влошават (военни разходи, деградация на околната среда, амортизация на природния капитал). През 1979 г. Морис предлага “Индекс на физическо качество на живот” (Moriss, 1979) като алтернатива за измерване благосъстоянието вместо БВП на човек от населението. Изследваните фактори са: очаквана продължителност на живота, детска смъртност, ниво на грамотност. Критиците отбелязват, че индексът не е достатъчно ефективен, тъй като здравето се измерва два пъти (при детската смъртност и продължителността на живота). Другият пропуск е липсата в отразяването на материалната страна на качеството на живот.

Следващият индикатор, имащ отношение към благосъстоянието е „Индексът за устойчиво икономическо благосъстояние” (Index of Sustainable Economic Welfare - ISEW), създаден от Дейли и Коб (Daly & Cobb, 1989) и представен в книгата „За общото благо” от 1989 г. Предназначението му е да замени индикатора БВП и да неутрализира недостатъците му, но предвидената идея не се реализира.

Друг индекс, създаден за измерване на благосъстоянието, е „Индексът на икономическо благосъстояние” (The Index of economic well-being), който е разработен през 1998 г. от Центъра за изследване на жизнения стандарт (Centre for the Study of Living Standards) разгледан в доклада на Ларс Осбърг (Osberg, 2002) Индексът акцентира върху нивото на потребление, което се приема за основна характеристика на благосъстоянието.

Известни са още два индекса, измерващи благосъстоянието: “Индекс за действителен прогрес” (Genuine Progress Indicator – GPI) и “Индекс за човешко развитие” (HDI). Последният има най-тясна връзка с изследванията за качество на живот. С HDI работят организации като ООН, Юнеско, Международната организация на труда (МОТ) и Световната здравна организация (СЗО). От създаването му през 1990 г. до сега, HDI се основава на предположението, че икономическото развитие не е задължително да се равнява на човешкото развитие. Чрез него се изследват три от областите, включени в качеството на живот: грамотност (образование), продължителност на живота (В качеството на живот се изследва здравословното състояние, което има връзка с продължителността на живота) и БВП на човек от населението. Икономисти като Сен и Ананд (Anand & Sen, 1992) (McGillivray, 1991), Макгиливри, Дийнър (Diener, A value based index for measuring national quality of life, 1995) критикуват индекса. Например, според Макгиливри продължителността на живота и грамотността са толкова силно свързани с БВП на човек, че са излишни при формирането на индекс. Данните за индекса на човешко развитие се публикуват в

Доклада за човешко развитие (Human development report, 1990), чийто акцент е разглеждане напредъка на условията на човешкия живот.

Разграничението между благосъстоянието и качеството на живот има два главни аспекта. Първоначалната и основна идея при разработване на индекса на благосъстоянието е да замени БВП с цел преодоляване на недостатъците му, т.е. да се отчете свободното време на хората, деформацията на околната среда и т.н. При изследването на качеството на живот целта е да се установят проблемите в обстоятелствата и условията на живот на хората и да се приложат мерки за тяхното подобряване. Вторият аспект се отнася до това, че благосъстоянието се интересува от задоволеността на потребностите, а качеството на живот - от условията, които осигуряват задоволяването им. В потвърждение на казаното е становището на някои автори, че: „благосъстоянието се измерва чрез БВП на човек от населението и е немислимо да обясни самостоятелно качеството на живот в една страна” (Rossouw, 2009), (The Economist Intelligence Unit’s quality-of-life index, 2005). Според председателя на Европейския парламент (Pöttering, 2007) "благосъстоянието не е просто растеж; то също така е здраве, околна среда, дух и култура," което е доста различно от съществуващите определения за благосъстояние, но изразява смисъла на качеството на живот.

Противоречивите и твърде общи определения за благосъстоянието в известна степен затрудняват анализа на връзката му с качеството на живот. „Вариантите на теорията за благосъстоянието, които се появяват заедно с утвърждаването на идеите за социалния контрол, за регулираното развитие, в понятието „благосъстояние“ включват съвкупност от елементи, които определят качеството на живот на индивида” (Стоичкова, 2012) Това дава основание да се твърди, че благосъстоянието също се съдържа в понятието „качество на живот“. Друг аргумент в тази посока е, че в много от изследванията благосъстоянието често се разглежда като показател, който да послужи за установяване качеството на живот на населението.

Субективното благосъстояние се използва в литературата със социално-икономическа насоченост и е предназначено да оцени качеството на живот на отделния индивид. Определя се като „субективната” страна на качеството на живот. Този подход е създаден през 70-те години от американските психолози Кампбел и Конвърс. (Campbell & Converse, 1972) Изследванията за субективното благосъстояние се разграничават според използваните компоненти. Съществуват два начина за измерване: първият измерва емоционалното състояние на индивида, състоянието на независимост, положителните и отрицателните ефекти. (Diener & Larsen, The science of subjective well being, 2008) Вторият подход се изразява чрез когнитивните аспекти на удовлетворението от живота. (Andrews & Withey, Social Indicators of Well-Being, 1976) Индикаторите за измерване на субективното благосъстояние са:

1. Удовлетвореността от условията на живот;
2. Щастието като индикатор за приятни усещания и положителни емоции;
3. Неприятните усещания, които се отнасят до негативните настроения и емоции, като стрес и тревога. (Andrews, Research on the quality of life, 1978)

Субективното благосъстояние има пряка връзка със социалното развитие на обществата. Субективната представа на индивидите за качеството на живот е в силна

зависимост от обективните икономически условия в дадената страна. Понятието „субективно благосъстояние“ често се обвързва с модернизацията. Приема се, че колкото по-благоприятни са обективните условия в дадена страна (добро качество на образованието, здравеопазването, съдебната система, инфраструктурата и т.н), толкова по-високо е и субективното благосъстояние. Именно това е причината, че населението на по-развитите страни отчита по-високи нива на субективно благосъстояние от по-изостаналите. Въпреки, че обхваща предимно субективните характеристики това понятие е много близко до същността на качеството на живот .

Определението на качеството на живот в най-широкия му смисъл, според голяма част от изследователите, се свежда до цялостното „**благополучие**“ на физическите лица. Акцентът на „благополучието“ е върху субективните компоненти на качеството на живот, а именно: удовлетвореността от работата, професионалната реализация, отношенията в семейството и т.н. Благополучието формира социалната страна на качеството на живот, изразена чрез субективните усещания на индивидите.

Реално ролята на благополучието нараства в епохата на постиндустриализма, когато „духовното измества материалното“. Поради тази причина понятието не включва компоненти, имащи отношение към доходите и материалната обезпеченост на индивидите. Така например, в своите произведения, отнасящи се до качеството на живот и щастие, Веенховен посочва благополучието като синоним на качеството на живот, тъй като го отнася до степента, в която дадено лице се чувства добре. (Veenhoven, The four quality of life ordering concepts and measures of the good life, 2000) (Veenhoven, Quality of life and hapiness not quite the same, 2001) Според нас, поради посочените по-горе различия, понятията благополучие и качество на живот по своята същност не са еднакви и не е уместно да се разглеждат като синоними.

Друго понятие, близко до качеството на живот, е „**щастие**“. Въпреки, че не се среща често в научната литература и по-скоро касае други измерения на човешкия живот, напоследък то се превръща в обект на особен интерес от изследователите. Първи опит за изследване на щастие е направен от Световното изследване на ценностите през 1980 г. сред 22 страни, последвано от второ проучване през 1990 г. сред 42 страни (Veenhoven, Wellbeing and welfare state, 2000) (Veenhoven, Is hapiness relative, 1991)

Така се поставя началото на изучаване на проблема за щастие и впоследствие много световни движения и организации започват работа в тази област. Реализирани са редица проучвания като „Социално доверие и щастие“, Европейското изследване за качеството на живот (Delhey, 2004); изготвен е Световен доклад за щастие; (Уикипедия, 2015) създадено е движение „Акция за щастие“² и др.

Подобни изследвания са проведени и в България през 2012 г. и 2013 г. от Института за социални изследвания и маркетинг на тема „Индикатори на щастие“. Наблюдавани са следните основни показатели: (Национално изследване - индикатори на щастие, 2012)³ *удовлетворението на хората от работата, равнището на доходите, отношенията в семейството, здравословното състояние, условията на околната среда, пълноценното прекарване на свободното време* и др. Както се вижда,

---

² **В противоречие** с класическата теория, движението „Акция за щастие“ поставя щастие пред натрупването на богатство. <http://www.actionforhappiness.org/>.

³ Тези показатели са включени в изследването на МБМД: „Национално изследване - индикатори на щастие“, проведено през месец май 2012 г.

изброените елементи са подобни на тези, които са използвани в посочените по-горе изследвания за дефиниране и измерване на качеството на живот на населението. Според нас в случая посочените показатели могат да се използват по-успешно за определяне на качеството на живот, отколкото за измерване на щастието. От изброените, например околната среда е обективен фактор, който не определя пряко щастието на хората. В същото време състоянието на околната среда играе съществена роля за определяне на качеството на живот, при това на цялото общество.

(Тилкиджиев, Качество на живот и щастие, 2012)Р. Вееenhoven разглежда щастието като „когнитивна конструкция, която лицето определя според различните си преживявания”. (Veenhoven, Conditions of happiness, 1984) Холандският социолог отнася щастието към "живота като цяло" и разграничава три времеви категории - минало, настояще и очаквани преживявания в бъдеще. В статиите си той отбелязва първоначалните опити за обективна оценка на щастието. Компонентите, които се приемат за основни при този метод, са: честотата на отчаяни мерки (самоубийство, употреба на наркотични вещества и алкохол), емиграция (изразява неудовлетворението на хората от живота им в страната) и политически протести. Вееenhoven определя щастието като измерител, с който се оценява състоянието на отделния човек. Изследователят отбелязва също, че терминът не може да се приложи за цяла нация, колектив, обстоятелства или събития, в което се състои и основната му разлика с понятието „качество на живот“.

Това е още едно доказателство за широкия обхват на понятието, което може да се използва за оценяване състоянието на една нация или група хора, и така преодолява ограничеността на понятието щастие. Казано по друг начин, качеството на живот може да определи състоянието на цяла дадена общност, докато щастието е „субективната оценка за качеството на живот на всеки”. В тази връзка Вееenhoven отбелязва, че хората могат да са „субективно” щастливи в „обективно” лоши условия, (Veenhoven, Is happiness relative, 1991) т.е., незадоволителното качество на живот в една страна не изключва индивидуалното състояние на щастие и обратно. Индексът на щастливата планета (Happy Planet Index - HPI), подобно на заключението на Вееenhoven измерва най-добрите условия на живот в страните, като се отчита фактът, че не е задължително в страните с най-висок HPI да живеят най-щастливите хора. Индексът е създаден през 2006 г. от Фондацията за нова икономика (New Economics Foundation) и се използва за измерване на благосъстоянието на хората, имащо отношение с опазването на околната среда. Показателите, характеризиращи индекса са: субективна удовлетвореност от живота (subjective life satisfaction), продължителност на живота при раждане (life expectancy at birth) и екологичен отпечатък на човек от населението (ecological footprint per person). Теорията на холандския социолог, както и Индексът на щастливата планета потвърждава нашето разбиране за щастието като категория със субективен характер и един от елементите при изграждане същността на качеството на живот.

Сред субективните елементи, е и **удовлетворението от живота**. То се използва като основен показател в изследванията на качеството на живот. За да се установи степента на постигнатото качество, се измерва удовлетворението на човека по отношение на различни области от живота (избрани от съответния изследовател). Самостоятелно „удовлетворението” се определя като субективно формирало се чувство, подобно на „щастието”. Докато щастието се приема като „вътрешно

състояние на ума”, удовлетворението се схваща в по-широк смисъл. То дава представа за „по-глобалното” усещане на хората и се изразява чрез Индекса на удовлетворение от живота, създаден от Ейдриън Г. Уайт. (White, 2007) Индексът измерва субективната удовлетвореност от живота в различните страни, като акцентира върху нивото на щастие, здраве, богатство и достъп до образование. Следователно може да се приеме, че удовлетворението изразява субективната страна на качеството на живот, и в този смисъл също е един от неговите елементи.

Качеството на живот има връзка още с понятията **доверие, свобода, човешки права**. **Доверието** се интерпретира като оценка за състоянието на обществото, в което хората живеят. То се отнася до чувството на безопасност, вярата в другите хора, в институциите, в начина на управление. Обществата с ниско доверие и недостатъчна свобода респективно имат и ниска степен на качество на живот. Чувството на недоверие към обективните условия (например здравната, образователната, съдебната система, работата на парламента, правителството, медиите и др.), както и към чисто човешките отношения, понижава чувствително качеството на живот на населението. **Свободата** е понятие, с голямо значение за индивида и обществата. Методи Кънев отбелязва че „ поради вариантно проявление на социалните процеси свободата на човешкия избор винаги е сложен проблем“. Разсъждава в посока на глобалната промяна, надрастваща модерния свят и отбелязва, че човечеството е в състояние на нов трансформационен скок „извеждащ на преден план необходимостта от многостранно човешко развитие като универсален системообразуващ принцип на общественния живот“ (Кънев, 2019)

Човешките права също са тясно свързани качеството на живот. Те са особено важни при силно дискриминираните нации, както и при тези с традиции ограничаващи личния избор и свободата на индивида. Например, състоянието на здравната система се определя от възможностите на държавата да финансира и усъвършенства публичните услуги, а осигуряването на здравна и пълноценна грижа е основна част от човешките права. Доверието към институциите, например, се увеличава с нарастване на инвестициите, насочени за създаване на по-добри условия на живот за обществото.

Според нас разгледаните три понятия са взаимно свързани и имат съществена роля при дефинирането на понятието „качество на живот“.

3. Формулиране на дефиниция относно същността на качеството на живот

Предвид направения анализ на различните схващания за същността на качеството на живот и на базата на неговите сходства и различия с близките му понятия, можем да формулираме нашето разбиране за същността на качеството на живот.

Качеството на живот е **многообхватно понятие**, което в широк смисъл се свързва със **социалното и икономическото състояние на обществото**. В тесен смисъл качеството на живот е **съвкупност от субективни и обективни характеристики на живота на населението**. **На преден план излизат субективните усещания, но те в голяма степен са обвързани и се детерминират от обективните условия в дадената общност**.

В заключение, считаме, че качеството на живот е сложна конструкция, съдържаща голяма част от характеристиките на разгледаните понятия, повечето от които, освен като самостоятелно съществуващи, могат да се приемат и като негови елементи. Някои от тях могат да се разглеждат и като показатели за неговото измерване. В цялата си съвкупност всички тези понятия формират, уточняват и обогатяват определението за качество на живот.

Качеството на живот представлява съвкупност от икономически и социални елементи, които в своята цялост изразяват обективната и субективна страна на живота. Широкият обхват на понятието представя идеята чрез един показател да се обвържат всички важни области в живота на индивидите и да се отразят условията, в която живеят, както и отношението им към тях. На тази основа вече може не само да се оценява състоянието на отделните общества, но и те да се съпоставят помежду си. В зависимост от поставената цел различните изследвания установяват различни аспекти от качеството на живот на населението в конкретни държави, области, региони, градове, села и др. и по този начин създават базата за вземане на конкретни управленски решения. Следователно, освен с голяма обхватност, понятието „качество на живот“ се отличава с висока приложимост и значимост.

Използвани източници

1. (май 2021 г.). Извлечено от Уикипедия: https://en.wikipedia.org/wiki/Quality_of_life_Quality_of_life
2. Anand, S., & Sen, A. (1992). *Human development index: methodology and measurement*. New York: Печатница на Human development Report Office.
3. Andrews, F. (1978). Research on the quality of life. 369-376.
4. Andrews, F., & Withey, S. (1976). *Social Indicators of Well-Being*. New York: Plenum Press.
5. Barccacia, B., Esposito, G., Matarese, M., Bertolaso, M., & De Marinis, M. (2013). Quality of life everyone wants it but what is it? *Forbes*.
6. Campbell, A., & Converse, P. (1972). *The Human Meaning of Social Change*. New York.
7. Daly, H., & Cobb, J. (1989). *For The Common Good*. Boston: Beacon Press.
8. Delhey, J. (2004). Quality of life in Europe. *Social Science Research Centre (WZB)*, (стр. 1-76). Dublin.
9. Diener, E. (1995). A value based index for measuring national quality of life. *Social indicators research* 36, 107-127.
10. Diener, E., & Larsen, R. (2008). *The science of subjective well being*. New York London: The guildford press.
11. Forbes. (2013). Quality Of Life: Everyone Wants It, But What Is It. *Forbes*.
12. *Human development report*. (1990). Извлечено от UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME: <http://www.hdr.undp.org/>
13. McGillivray, M. (1991). *The Human Development Index: Yet Another Redundant Composite Development Indicator?* Geelong: Печатница на Pergamont press.
14. Moriss, D. (1979). *Physical quality of life index*. New York: Pergamon Press.
15. Nordhaus, W., & Tobin, J. (1972). *Measure of economic welfare*.

16. Osberg, L. (2002). An index of economic well-being for selected OECD countries. *Income and Wealth Series 48, Number 3*, 291-316.
17. Pöttering, H.-G. (2007). Beyond GDP. *Beyond GDP conference*. Belgium.
18. *Quality of life definition and terminology*. (1998). Извлечено от http://www.isqols.org/wp-content/uploads/2012/10/1__2_Quality-of-Life-Definition-and-Terminology-A-Discussion-Document-from-the-International-Society-for-Quality-of-Life-Studies-1998.pdf.
19. Rossouw, S. (2009). Non-Economic Quality of Life and Population Density in South Africa. *Econpapers*.
20. The Economist Intelligence Unit's quality-of-life index. (2005). *THE WORLD IN 2005*.
21. The economist intelligence unit's quality of life index. (2005). *THE WORLD IN 2005 Quality-of-life index 1*. Извлечено от THE WORLD IN 2005 Quality-of-life index 1.
22. Veenhoven, R. (януари 1984 г.). *Conditions of happiness*. doi:10.1007/978-94-009-6432-7
23. Veenhoven, R. (1991). Is happiness relative. *Social indicators research*, стр. 1-34.
24. Veenhoven, R. (2000). The four quality of life ordering concepts and measures of the good life. *Journal of happiness studies*, стр. 1-39.
25. Veenhoven, R. (2000). *Wellbeing and welfare state*. Rotterdam.
26. Veenhoven, R. (януари 2001 г.). Quality of life and happiness not quite the same. *Universitaire Pers Rotterdam, Den Haag, Netherlands*.
27. Балканска, И., & Друмева, М. (10 2005 г.). *Икономическа енциклопедия*. София: Наука и изкуство. Извлечено от [worldbank.org: http://hdl.handle.net/10986/15789](http://worldbank.org/hdl.handle.net/10986/15789)
28. Кънев, М. (2019). Спонтанността на обществения живот и свободния човешки избор. *Икономика 21*, бр. 2, 7.
29. *Национално изследване - индикатори на щастието*. (май 2012 г.). Извлечено от <http://daysofhappiness.credobonum.bg/2012/#.WADH4o-LTIV>
30. СЗО. (1993). Изследване за качеството на живот. 6.
31. Стоичкова, О. (2012). Благосъстоянието като фактор на икономическия растеж. *Ново знание*, 32-36.
32. Тилкиджиев, Н. (2002). Средна класа и социална стратификация. София: ЛИК.
33. Тилкиджиев, Н. (2012). *Качество на живот и щастие*. Извлечено от http://www.omda.bg/public/institut/niki/quality_of_life_and_happiness.htm
34. *Уикипедия*. (2015). Извлечено от https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%BD_%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4_%D0%B7%D0%B0_%D1%89%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%B5%D1%82%D0%BE

